

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Дипломна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

Тема Психологічна характеристика конкурентоздатності
майбутніх фахівців туристичної галузі

Виконав: студент 2 курсу, групи П-2м
спеціальності 053 «Психологія»

Русин Є.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник Березовська Л.І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Партико Н.В.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	
1.1. Теоретичний аналіз поняття конкурентоздатність	6
1.2. Конкурентоздатність як психологічна складова у професіогенезі розвитку особистості.....	18
1.3. Конкурентоздатність майбутніх фахівців туристичної галузі.....	29
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	
2.1. Організація та методи дослідження.....	37
2.2. Опис результатів дослідження	47
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ	
3.1. Опис програми розвитку конкурентоздатності у майбутніх фахівців туристичної сфери.	71
3.2. Результати апробації тренінгу	77
Висновки до розділу 3	81
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Конкурентоспроможність туристичної сфери зумовлюється зовнішніми економічними, організаційними, технічними і внутрішніми психологічними умовами щодо формування, виробництва та збуту туристичного продукту високої якості, що задовольняє потреби споживачів. Вона досягається як за рахунок конкурентних переваг окремих зовнішніх і внутрішніх чинників туристичних підприємств, так і за рахунок їх взаємодії й наявності кваліфікованого кадрового потенціалу.

Підвищення ефективності діяльності туристичних підприємств значною мірою залежить від наявності висококваліфікованих кадрів, які б працювали продуктивно, якісно, відповідально і могли забезпечити надання туристичних послуг відповідно до зростаючих вимог сьогодення.

В умовах посилення негативного впливу зовнішніх чинників: загострення соціально-економічних проблем, посилення кризових явищ, зростання конкуренції в національній туристичній системі, поряд з низькою результативністю взаємодії суб'єктів туристичної діяльності, відсутністю економічного співробітництва зростають вимоги до якості кадрового потенціалу, що зумовлює необхідність наукових пошуків щодо психологічних особливостей розвитку конкурентоздатності фахівців туристичної галузі.

Аналіз наукових джерел свідчить про «міждисциплінарність» проблеми конкурентоздатності фахівців туристичної галузі і доцільність застосування комплексного підходу та виокремлення економічного і психологічного напрямів її дослідження.

Психологічні дослідження щодо конкурентоздатності особистості представлено в роботах С. Максименка, А. Мазаракі, Л. Кулаковської, Т. Кулаковського (оцінка конкурентоздатності за природно-біологічними, освітньо-професійними і соціально-мотиваційними компонентами); Н. Глевацької, М. Семикіної (в основі конкурентоздатності лежить відповідність соціально-психологічних особливостей людини вимогам професії); Л. Галаган (розглядається залежність конкурентоздатності безробітних від природжених

психологічних характеристик); С. Гаврилук (розвиток конкурентоздатності здійснюється завдяки соціально-культурному середовищу, психологічним, інтелектуальним та освітньо-професійним компонентам); В. Корсакевич (визначено конкурентоздатність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти приватної форми власності); Л. Карамушки, О. Креденцер (досліджено конкурентоздатність управлінської команди освітніх організацій; працівників банків та торговельних організацій).

Об'єкт дослідження: конкурентоздатність особистості.

Предмет дослідження: конкурентоздатність майбутніх фахівців туристичної галузі.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, емпіричному розгляді конкурентоздатності та апробації психологічної програми розвитку конкурентоздатності майбутніх фахівців туристичної галузі.

Завдання дослідження:

1. Теоретично проаналізувати психологічні підходи до проблеми конкурентоздатності особистості.
2. Емпірично розглянути психологічні особливості конкурентоздатності.
3. Розробити та апробувати психологічну програму розвитку конкурентоздатності у майбутніх фахівців туристичної галузі.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналіз, порівняння, узагальнення; емпіричні методи: бесіда, психодіагностичне тестування із використанням комплексу методик (анкета «Мотиви підприємництва» (Л.Карамушка, Н.Худякова), методика експертної оцінки «Адаптаційна мобільність», методика «Дослідження вольової саморегуляції», «Тест на загальні здібності до підприємництва» Ю. Пачковського, «Тест на стресостійкість» Ю. Щербатих, «Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса, методика дослідження комунікативних та організаторських здібностей (КОЗ-2), «Методика діагностики міжособистісних відносин» створена Т. Лірі). А також методи математичної статистики: порівняльний та кореляційний аналіз.

База дослідження: дослідження конкурентоздатності майбутніх

працівників туристичної галузі здійснено на базі Мукачівського державного університету. В опитуванні взяло участь 71 студент спеціальності «Туризм» освітніх ступенів «Бакалавр» та «Магістр».

Практичне значення одержаних результатів.

Отримані емпіричні дані, розроблений тренінг розвитку конкурентоздатності та висновки можуть бути застосовані психологами, що здійснюють психологічний супровід студентів – майбутніх фахівців туристичної галузі.

Публікації, виступи на конференціях за час навчання (за наявності).

Русин Є.В., Березовська Л.І. Психологічні аспекти прояву конкурентоздатності майбутніх спеціалістів туристичної галузі // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія": збірник наукових праць / гол.ред. Г.В. Товканець. Мукачево : МДУ, 2019. Випуск 1(9). С. 252-255.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, що закінчуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (59 найменувань) і 3-х додатків. Основний зміст викладено на 85 сторінках тексту. Загальний обсяг – 113 сторінок.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі теоретично проаналізовано психологічні підходи до проблеми конкурентоздатності особистості, емпірично розглянуто психологічні особливості конкурентоздатності, визначено ефективність психологічної програми розвитку конкурентоздатності у майбутніх фахівців туристичної галузі.

Визначено, що конкурентоздатність фахівців туристичної галузі є «міждисциплінарною» проблемою. Тому є доцільним застосування комплексного підходу та виділення економічного і психологічного напрямів її дослідження.

Конкурентоздатність персоналу туристичної галузі визначається не тільки рівнем освітньої або професійної підготовки, стажем роботи, ступенем задоволеності працівником своєю працею, а й відповідністю психофізіологічних та соціально-психологічних особливостей людини до вимог, зайнятого нею робочого місця чи посади.

Активний розвиток конкурентоздатності як психологічної складової у професіогенезі особистості відбувається завдяки взаємодії та пристосуванню, з одного боку – людини як суб'єкта діяльності до умов діяльності, що вимагає розвитку організаційних, економічних, технічних характеристик зовнішнього середовища. З іншого боку – кожен період онтогенетичного і професійного розвитку професіонала розглядається у єдності і взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників (біологічної, соціальної, професійної, пізнавальної підсистем структури особистості) має свої особливості в індивідуально-психологічній сфері такі як: мотиваційна спрямованість, професійна компетентність, адаптаційна мобільність, спрямованість на успіх, упевненість в собі, креативність, потреба у визнанні, самоактуалізації та самореалізації, що у сукупності визначає якість та успішність діяльності професіонала та дає підстави розглядати конкурентоздатність як психологічну складову у професіогенезі особистості. Отже, взаємодія біологічної, соціальної, пізнавальної, професійної та індивідуально-психологічної сфер особистості, з одного боку, тісно пов'язана

з віковими особливостями, а з іншого – їхнє різномаяття і взаємозв'язки дають змогу досягти відповідних рівнів професіоналізму та сприяють підвищенню рівня конкурентоздатності особистості.

Емпірично досліджено прояв конкурентоздатності у майбутніх фахівців туристичної галузі.

Визначено безпосередні мотиви: мотив спрямованості на успіх, свободи і незалежності, ініціативності і активності, інноваційності і ризику на високому рівні виявились у магістрів, які вже мають деякий досвід практичної діяльності у сфері туристичного бізнесу. Водночас встановлено, що у початківців безпосередні мотиви виявились на нижчому рівні у порівнянні з опосередкованими. У цілому, встановлено закономірність, яка полягає у тому, що чим вище мотивація особи до успіху, тим нижче показник готовності до ризику, що притаманно для першокурсників. Водночас, для магістрів притаманні помірно високі показники мотивації на успіх й середнього рівня схильності до ризику, такі особи здатні орієнтуватись на середній рівень ризику для досягнення бажаного, схильні орієнтуватись на власні сили, гнучко й наполегливо досягати своєї мети.

Загальні здібності до підприємницької діяльності у майбутніх фахівців туристичної галузі характеризуються цілеспрямованістю і рішучістю. Найбільш вираженими вони виявились у магістрів (на високому рівні), у бакалаврів (на середньому) і першокурсників (на нижчому за середній рівень). Найбільш вираженими у магістрів виявились показники таких шкал як: потреба у досягненні, незалежності, зваженого ризику та цілеспрямованості і рішучості які зафіксовано на високому та вищому за середній рівні. У першокурсників і четвертокурсників виявились суттєво нижчі показники у порівнянні з магістрами. Загальна закономірність полягає в тому, що у магістрів високий рівень потреби у досягненнях знаходиться у відношеннях з показником зваженого ризику. При цьому у першокурсників і четвертокурсників показники потреби у досягненнях і зваженого ризику знаходиться у межах середніх інтерпретаційних критеріїв методики.

Прояв деструктивних і конструктивних способів подолання стресу виражені у протилежних пропорціях – для першокурсників і четвертокурсників притаманні деструктивні способи і менш виражені конструктивні способи подолання стресу.

У першокурсників та четвертокурсників показники вольового самоконтролю і самовладання зафіксовано на рівні нижчому за середній.

Першокурсники та четвертокурсники мають такий тип ставлення до оточуючих – низький рівень розвитку доміантності, упевненості, вимогливості, агресії, підпорядкованості. Водночас, магістри проявляють високий рівень авторитарності, агресивності, низький – дружелюбності та альтруїзму. Рівень комунікативних та організаторських здібностей підвищується у групах обстежених з підвищенням курсу.

Визначено ефективність програми розвитку конкурентоздатності майбутніх фахівців туристичної галузі. Психологічна програма розвитку конкурентоздатності майбутніх фахівців туристичної галузі побудована з урахуванням даних отриманих у результатів емпіричного дослідження. А також обґрунтування загальних, фахових компетентностей фахівців туристичної галузі, що визначено Освітньо-професійною програмою 242 «Туризм».

За результатами дослідження мотивів підприємницької діяльності встановлено, що після використання психокорекційної програми позитивно зросли безпосередні мотиви в експериментальній групі й знизився рівень опосередкованих мотивів.

Використання психокорекційної програми в експериментальній групі позитивно вплинуло на загальні здібності до підприємницької діяльності обстежуваних. Про це свідчить зростання показників у порівнянні з констатуючим обстеженнями, що досягають у них достовірних відмінностей за показниками таких шкал як зваженого ризику й цілеспрямованості та рішучості.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>